

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه هنر اصفهان
دانشکده هنرادیان و تمدن ها
گروه هنر اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته هنر اسلامی گرایش چوب
نماد شناسی تصویری مار بر کوبه درها در هنر اسلامی

استاد راهنما:
دکتر بهار مختاریان

استاد مشاور:
عباس خوشنویس قهفرخی

پژوهشگر:
زهرا غلامی
بهمن 1390

اظهار نامه دانشجو:

اینجانب زهره غلامی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته هنر اسلامی گرایش چوب دانشکده هنر ادیان و تمدن ها دانشگاه هنر اصفهان به شماره دانشجویی 8711502113 گواهی می نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان نامه با عنوان نماد شناسی تصویری مار بر کوبه درها در هنر اسلامی توسط شخص اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می باشد و در موارد استفاده از کار دیگر محققان به مرجع مورد استفاده اشاره شده است. به علاوه گواهی می نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن پایان نامه چارچوب مصوب دانشگاه هنر اصفهان را به طور کامل رعایت کرده ام.

امضاء دانشجو:

تاریخ:

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری های ناشی از
تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری،
ترجمه و اقتباس از این
پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه هنر
اصفهان محفوظ است.
نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

دانشگاه هنر اصفهان
دانشکده هنر ادیان و تمدن ها
گروه هنر اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته هنر اسلامی گرایش چوب زهره غلامی با
عنوان:

نماد شناسی تصویری مار بر کوبه درها در هنر اسلامی

ارایه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای درجه‌ی کارشناسی ارشد که در تاریخ..... توسط هیأت داوران زیر بررسی و با نمره.....درجه.....به تصویب نهایی رسید

- 1- استاد راهنمای اول پایان نامه خانم دکتر با مرتبه علمی امضا
- 3- استاد مشاور اول پایان نامه آقای با مرتبه علمی امضا
- 4- استاد داور داخل گروه آقای/خانم دکتر با مرتبه علمی امضا
- 5- استاد داور خارج از گروه آقای/خانم دکتر با مرتبه علمی امضا

مهر و امضای مدیر گروه

سپاسگزاری:

با سپاس فراوان از حمایت و صبوری
خانواده‌ی عزیزم، راهنمایی‌های مفید و
ارزشمند استاد ارجمند و بزرگوارم
سرکار خانم دکتر مختاریان و حمایت‌های
بی دریغ و بی وقفه استاد ارجمند جناب
آقای خوشنویس.

تقديم به:

مادرعزيم كه اين نيز
بسيار كم است

چکیده:

هنوز اهمیت نماد در زندگی بشر ناشناخته است. بیان نمادین از آغاز شکل‌گیری زبان، جهان خود را آفریده‌است. این جهان بدون نماد قابل تصور نیست زیرا آن‌ها همه‌جا وجود دارند. به عبارتی هر جا که تصویری در ارتباط مستقیم با مفهومی قرار گیرد، نماد هم آن‌جاست. در طول تاریخ معنای برخی از نمادها تغییر کرده و برخی بدون تغییر ادامه پیدا می‌کنند. یکی از مهم‌ترین مراحل شناخت و مطالعه آثار هنری بررسی نمادهای تصویری است که این نوع نمادها به مراتب بیش از نمادهای زبانی در معرض تغییر هستند و این تغییرات تا جایی پیش می‌رود که گاه تنها جنبه تزئینی آن‌ها به چشم می‌آید.

به کار گرفتن نماد تصویری مار بر کوبه در، یکی از موضوعات پژوهش نشده در زمینه آثار هنری ایران است. نقش مار بر روی کوبه دلیل معنای خاصی داشته و در زمان‌ها و ملل مختلف جزء پرکاربردترین نقوش بوده است. مار با عناصر مختلف و اغلب به صورت تلفیقی دیده شده است. با آب، زمین، گیاه، زن، تجدد حیات و جاودانگی، مرگ و زندگی، گنج، ماه و خورشید، باروری و حاصلخیزی زمین و... در ارتباط است.

نقش مار روی کوبه در یک نماد تصویری است که به دو عنصر دیگر "در" و "کوبه" وابسته است. "در" اولین راه ورود یا خروج از بنا است. راهنمای مسیر، اولین مکان برای معرفی بنا و حافظ امنیت بنا است. با سیری در فرهنگ، اسطوره و باورهای اعتقادی و اجتماعی و تاریخ هنر می‌توان به نقش سمبلیک و پر اهمیت در و ورودی در ذهن مردم پی برد.

کوبه به جز فرهنگ ایران در بسیاری از دیگر فرهنگ‌های دنیا نیز دارای اهمیت است و کمتر دری بدون کوبه دیده می‌شود. کوبه در تنها به عنوان یک تزئین به شمار نمی‌رود بلکه آن‌چنان که دلایل بسیار نشان می‌دهند، بیش از یک تزئین صرف کاربرد دارد. حتی در مواردی از روی شواهد دیده می‌شود که کوبه‌ها کاربرد دق‌الباب نداشته و به صورت اصلی غیر قابل انکار بر روی درهای اماکن مقدس یا با اهمیت مانند بازار و... نصب می‌شده‌است.

در این پژوهش کوشیده شده‌است از طریق بررسی در آثار هنری در تاریخ تصویری بر اساس اسطوره‌ها، باورها و آیین‌های مختلف و به روش ایکونولوژی (نمادشناسی تصویری) به معنای کاربرد نقش مایه‌ی مار بر کوبه‌ی در نزدیک شویم.

کلید واژه: ایکونولوژی (نمادشناسی تصویری)، نقش مایه‌ی مار، اسطوره، نماد

1	فصل اول
2	1-1- مقدمه
3	2-1- بیان مسأله
3	3-1- اهمیت و ضرورت موضوع پژوهش
4	4-1- اهداف پژوهش
4	5-1- چهار چوب نظری پژوهش
4	6-1- روش پژوهش
4	7-1- قلمرو مکانی پژوهش
4	8-1- قلمرو زمانی پژوهش
5	9-1- ابزارهای گرد آوری داده ها
5	10-1- روش تجزیه و تحلیل داده ها
5	11-1- محدودیتهای پژوهش
5	12-1- شرح واژه ها واصطلاحات به کار رفته در پژوهش
6	فصل دوم
8	1-2- روش
8	1-1-2- ایماژ، آیکون
9	2-1-2- ایکونوگرافی
10	3-1-2- ایکونولوژی
11	4-1-2- پانوفسکی

14.....	2-2- رویکرد
14.....	1-2-2- پدیدارشناسی
18.....	2-2-2- میرچا الیاده
19.....	3-2-2- مختصری از برخی آراء الیاده
24.....	4-2- اسطوره
24.....	1-4-2- تعریف لغوی اسطوره
24.....	2-4-2- تاریخچهی اسطورهشناسی
26.....	3-4-2- تعریف اسطوره از منظر مطالعات دینی الیاده
28.....	3-2- نماد
32.....	5-2- ایزدبانو
38.....	1-5-2- ایزدبانو و زمین و آب
39.....	2-5-2- ایزدبانو و آب
40.....	3-5-2- ایزدبانو و گیاه
41.....	3-5-2- ایزدبانو و مار
45.....	4-5-2- سهتایی مقدس
58.....	فصل سوم
60.....	1-3- مار
60.....	1-1-3- پیش ایکنوگرافی نقش مار
72.....	2-1-3- ایکنوگرافی نقش مار
84.....	4-2-1-3- جنسیت

88.....	فصل چهارم.....
90.....	1-4- معماری قدسی
92.....	1-1-4- ورودی
97.....	2-4- کوبه
97.....	1-2-4- بررسی ساختاری فرم کوبهها.....
106.....	3-4- ایکونولوژی نقش مار روی کوبه.....
112.....	4-4- نتیجهگیری
114.....	5-4- بخش پروژه عملی
118.....	منابع و مأخذ:
120.....	منابع لاتین.....

No table of figures entries found.

32.....	:1-2 عكس
33.....	:2-2 عكس
34.....	:3-2 عكس
34.....	:4-2 عكس
35.....	:5-2 عكس
35.....	:6-2 عكس
36.....	:7-2 عكس
36.....	:8-2 عكس
37.....	:9-2 عكس
37.....	:10-2 عكس
39.....	:11-2 عكس
40.....	:12-2 عكس
41.....	:13-2 عكس
42.....	:14-2 عكس
42.....	:15-2 عكس
43.....	:16-2 عكس
43.....	:17-2 عكس
43.....	:18-2 عكس
44.....	:19-2 عكس